

Történelem és digitális navigáció - Egy megismételt digitális szövegértési vizsgálat tanulságai a történelem tantárgy keretén belül

Engel Enikő – Fekete Áron

BEVEZETÉS

Az oktatás és a pedagógiai módszerek folyamatosan fejlődnek és változnak, ahogy az új technológiák és tudományos eredmények felmerülnek. Azt tapasztaljuk azonban, hogy a hazai pedagógusok és az általuk használt pedagógiai módszerek sokkal lassabban alkalmazkodnak a változásokhoz. A másik probléma, amellyel pedagógusi pályánk alatt – különösen a Covid időszakban – szembesültünk, hogy az online információgyűjtés számos nehézséget okoz a diákoknak. Többnyire az első relevánsnak tűnő weboldalhoz ragaszkodnak, és nem alkalmazzák a forráskritikát, valamint a többszemponútú megközelítést. E problémákat észelve jutottunk arra a következtetésre, hogy érdemes lenne felmérni a diákok szövegértési képességeit a digitális felületeken a történelem tantárgy keretén belül. A történelem tantárgy ugyanis az a tantárgy, amelyben kifejezetten fontos az megértés és értelmezés.

Célunk volt még, hogy a második világháború témaköréhez olyan feladatokat hozzunk létre a diákoknak, amelyek jól kiegészítik a regionális és a hazai és egyetemes eseménytörténethez használt alapvető tudásanyagokat. (Gyertyánfy, 2020) ¹

A DIGITÁLIS SZÖVEGÉRTÉS MÉRÉSE

A tanulóktól elvárt iskolai készségek a szemünk láttára változnak. Ez egyfelől köszönhető a 2019-ben kitört Covid-járványnak, általában pedig az új munkaerő-piaci igényeknek, hiszen a munkáltatók egyre komplexebb digitális tudást, jártasságot várnak el a munkavállalóiktól. Napjainkban az információ megszerzésének színtere is módosul, hiszen a fontosabb adatok gyakran virtuális környezetben jelennek meg. A digitális eszközök használata

---

¹ A tartalom és a képességfejlesztés viszonya kapcsán egyetértünk Gyertyánfy András azon megállapításával, mely szerint egy jó tanórának releváns tartalomból kell kiindulnia és nem valamely képesség fejlesztéséből. In Gyertyánfy, A.(2020): A tartalom kiválasztásának szempontjai és szakaszai. Német és magyar történelemdidaktikai elméletek összehasonlító elemzése. Nem publikált PhD-értekezés. PTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs.

így egyre inkább elterjedt az oktatásban, és a diákoknak meg kell tanulniuk, hogyan használják hatékonyan ezeket az eszközöket. Az oktatás több-kevesebb sikerrel ugyan, de már egy ideje próbál lépést tartani a digitalizáció fejlődésével. Az átalakulást jól jelzi, hogy az információs írástudást, amely tudáson elsősorban az információ keresésének, értékelésének és az információk felhasználásának képességét értjük, az Európai Unió a 2006-os évtől digitális kompetencia néven, a kulcskompetenciák között tartja számon. (Gonda, 2015) Az említett kompetenciaterület ezt követően fokozatosan a Nemzeti alaptantervbe (NAT) is bekerült.

A történelem tantárgyban is egyre fontosabbá válik a digitális szövegértési képességek fejlesztése, hiszen a diákok számos online forrást használnak. Ilyenek például a tankönyvekben jelen levő ún. „Keress rá az interneten!” típusú feladatok. Ezekkel mindössze az a probléma, hogy a tanulók –saját tapasztalataink szerint– nem alkalmazzák a multiperspektivikus szemléletet. A feladatok megoldása során többnyire az első adandó weboldalra hagyatkoznak (ami legtöbb esetben a Wikipédia) és nem ellenőrzik annak állításait.

A digitális szövegértési képességek mérése fontossá vált, mert ezeknek a készségeknek a fejlesztése segítheti a fiatalokat a digitális szövegek jobb megértésében, és az internet hatékonyabb használatában. A digitális szövegértési képességek mérése azonban sokkal nehezebb, mint a hagyományos szövegértési képességek mérése, mivel a digitális szövegek nagyon változatosak és számos különböző kihívást jelenthetnek az iskolások számára.

2015 óta már a PISA-mérés szövegértési tesztje is teljes mértékben digitális formában kerül a tanulók elé, ami a hagyományos szövegértésekhez képest újabb készségeket, képességeket is megkövetel a diákoktól. A digitális szövegértés olyan elemeket foglal magába, mint például az interneten való tájékozódás, információk és összefüggések világhálón való visszakeresése, illetve e tényezőkre való reflektálás. (Hódi- R. Tóth, 2011) Mivel a felsorolt képességek eltérő nehézségi fokokat képviselnek, ezért a PISA-mérés a digitális szövegértési feladatok esetében hat képességszintet különböztet meg. Míg a legegyszerűbb képességszintű feladatok olyan digitális helyzeteket generálnak a diákok számára, amelyben konkrét utasítás alapján kell visszakeresni egyetlen rövid szövegből explicit információt, addig a legmagasabb képességszinten már több szövegből származó információkat kell megérteniük, valamint ezekkel kapcsolatban több nézőpont figyelembe vételével kritikai ítéletet is meg kell fogalmazniuk. (Ostorics és mtsai, 2016. 59.)

Sajnos, ahogy a hagyományos szövegértési feladatok esetében, úgy a digitális szövegek értelmezésekor sem teljesítenek kimagaslóan a magyar diákok. A 2015-ös eredményekhez képest ugyan a legtöbb képességszinten 2018-ra némileg javultak a 15 éves magyarországi tanulók digitális szövegértési eredményei, azonban még a legutóbbi mérésnél is gyengébb átlagteljesítmény figyelhető meg az OECD-országok átlagához képest. Ez a tendencia egyébként a környező országok esetében is számottevő, hiszen Ausztria és Szlovénia kivételével a szomszédos államok mindegyike az OECD átlaga alatt teljesített.

A történelemtanulás és a digitális műveltség összekapcsolását korábban már hazai történelemdidaktikusok is szorgalmazták. (Kojanitz, 2018) Ennek a hiányosságnak a pótlása nemcsak a PISA gyenge szövegértési eredményei, de az általános iskolás távoktatás egyre gyakoribbá válása miatt is fontos lenne. Véleményünk szerint a történelmi adatok és fogalmak számonkérése elvesztette a létjogosultságát a digitális oktatás során, mivel a

tanulók egy-egy évszámhoz vagy történelmi fogalomhoz nagyon gyorsan és egyszerűen tudnak hozzáférni az internetes keresőrendszerek segítségével. Ezenkívül korábbi tanulmányok is rámutattak arra a tényre, hogy a digitális eszközökön végzett feladatokkal könnyebb fenntartani a tanulók motivációját még a hagyományos tantermi körülményeknél is. (Benedek, 2008. 38.)

A KUTATÁS BEMUTATÁSA

Jelen kutatásunk egy 2021-es digitális szövegértési vizsgálaton alapul, melynek eredményeit bemutattuk a Történelemtanítás folyóiratban. (Fekete, 2021) A vizsgálatot 2022 februárjában megismételtük a sárospataki Árpád Vezér Gimnázium 22 tanulóival. A célunk, az újabb kutatással az volt, hogy az említett mérést más korosztályra is kiterjesszük, s betekintést nyerjünk abba, hogy a középiskolai tanulók milyen hatékonysággal oldják meg ezeket a feladatokat, s megtudjuk, azonos hibák jellemzik-e az általános iskolai és a gimnáziumi diákok digitális szövegértését.

Jelen kutatásunk konkrét céljai közé tartozott, hogy azonosítsuk azokat a tendenciákat és mintákat, amelyek a különböző korosztályok esetében megvalósított tesztelés összevetése során kirajzolódtak. A céljaink közé tartozott még, hogy a középiskolában elvégzett tesztelés alapján megtudjuk, hogy az miként cáfolja vagy erősíti meg az előző (általános iskolában) elvégzett kutatás eredményeit és tanulságait.

Mivel jelen empirikus kutatásunk arra irányult, hogy mérje a tanulók szövegértési nehézségeit, ezért az eredmények alapján meghatároztunk olyan területeket is, amelyek fejlesztésére szükség lehet a tanulási anyagok tervezésekor.

A hipotéziseink a két korosztályra vonatkozóan mindössze csak egy újabb feltételezéssel bővültek a korábbi mérés előtt. Ennek megfelelően a következő állításokat szerettük volna megerősíteni, vagy cáfolni megismételt vizsgálat előtt:

H1: *A digitális szövegértés során a fiúk átlagosan jobb eredményt fognak elérni, mint a lányok, de a lányok közül kerül ki a legjobb és a legrosszabb digitális szövegértési eredmény is.*

H2: *A tanulók azon csoportja, amelyik otthonról oldja meg a digitális szövegértési feladatokat, gyengébben fog teljesíteni az iskolában dolgozó csoportnál.*

H3: *A történelem tantárgyba ágyazott digitális szövegértési feladatmegoldások eredményei jobbak lesznek, mint a 2018-as PISA-mérés során tapasztalt szövegértési átlageredmények.*

H4: *A középiskolások a feladattípusok többségén jobb eredményt fognak elérni általános iskolai társaikhoz képest.*

Az eredményeket a különböző korosztályokban összevetettük és a hipotézisekben rögzített szempontok szerint értelmeztük.

Az eredeti kutatás elsődleges szándéka az volt, hogy ennek eredményeit felhasználva a történelem tantárgy keretén belül olyan digitális szövegértési feladatokat alkossunk, amelyek egyrészt megfelelnek a PISA szövegértési képességszintjei főbb kritériumainak, másrészt hogy ezen feladatok hozzájáruljanak egy történelmi korszak komplexebb értelmezéséhez, valamint a tanulók érdeklődésének felkeltéséhez. Az említett fejlesztési célok mellett fő pe-

dagógiai irányvonalnak a diákok digitális szövegértési képességeinek fejlesztését jelöltük ki.

Az általunk vizsgált tanulók összlétszáma 78 főt tett ki. A 8. évfolyamon a lányok aránya 44%-os volt, tehát az ő létszámuk 26, míg a fiúké 33 volt. Ezzel szemben a gimnáziumban 12 fiú és 7 lány töltötte ki a feladatokat, tehát itt a nemek aránya 63-37%-ra módosult. Az első mérés során a korcsoportok kiválasztásánál azért esett a választásunk a nyolcadik évfolyamra, mert ezek a tanulók már a távoktatás kezdeti időszaka alatt is magabiztosan használták azt az ingyenesen elérhető internetes felületet, a Redmentát.² (Redmenta, 2021) Az első vizsgálatot a 2020/2021, a második vizsgálatot pedig 2021/2022-es tanév során bonyolítottuk le. Időközben természetesen az általunk alkalmazott felület is módosult, mi azonban a korábbi verziójú feladatokat használtuk illusztrációként a képeknél. A szóban forgó online platformot korábban egyébként már alkalmazták olyan történelemmethodikai kutatásra, ahol a diákok digitális szövegértésének mérése helyett az elsődleges cél a középiskolai tanulók kritikai gondolkodásának fejlesztése volt. (Érsek, 2018. 91-97.)

A mérésben résztvevő tanulók közül 31 fő tantermi körülmények között, saját mobiltelefonjáról, míg 47 tanuló otthon, asztali számítógépéről, illetve laptopjáról oldotta meg a digitális szövegértési feladatokat. A kitöltéshez mindegyik tanuló használhatta az internetes keresőket, és a feladatmegoldáshoz egységesen mindannyian 45 percet kaptak.

DIGITÁLIS SZÖVEGÉRTÉS A REDMENTÁBAN

A feladatsor kialakításánál mindenekelőtt arra törekedtünk, hogy a megoldásuk 45 percnél hosszabb időtartamot ne vegyen igénybe, annak érdekében, hogy akár tanórákon is lehessen alkalmazni. Emiatt a kutatáshoz négy digitális szövegértési feladatot készítettünk, amelyek a PISA szövegértési képességszintjeinek a skálájának az 1a, 2-es, 3-as és 4-es nehézségű feladatok gondolkodási műveleteit reprezentálják.³ A szövegértési fejlesztő feladványokat a második világháború témakörébe illesztettük be, mivel eddig a pedagógusi pályán töltött időnkben azt tapasztaltuk, hogy a diákokat ez az időszak érdekli a legjobban, másrészt pedig a kutatásban résztvevő tanulók ezzel a témával már korábban megismertkedtek, így a feladványok során megjelenő újabb ismereteket, térben és időben egyaránt el tudták helyezni. A diákoknak az említett szövegértési feladatokat a könnyebbtől a nehezebbek felé haladva kellett megoldaniuk.

Az 1a képességszintű feladat elkészítésénél az alábbi, a PISA-mérésben meghatározott kritériumok betartására koncentráltunk:

- *a feladat tegyen egyértelmű utalást arra vonatkozólag, hogy mit és hogyan kell megoldani;*

2 Redmenta – Web 2.0-ás online feladatlap-készítő eszköz: www.redmenta.com Utolsó letöltés: 2021. márc. 10.

3 Megfigyelhető, hogy feladatsorunkban elsősorban a reprodukciós feladatok dominálnak. Ennek a jelenségnek több oka is van: egyrészt a feladatsor kialakításának idején nem volt lehetőségünk többféle, magasabb kognitív műveleteket igénylő feladatok létrehozására a Redmenta felületén, másrészt pedig mivel az volt a célunk, hogy a kérdéssor tanórán is alkalmazható legyen, ezért a 6., azaz a legmagasabb képességszintet nem építettük bele a PISA mérés képességszintjeiből. Továbbá mivel a szóban forgó, 2015-ös digitális szövegértés mérés mindegyik képességszintjén elvart elem az információkeresés és az azonosítás, ezért a reprodukálás ezen aspektusát már csak ezért sem hagyhattuk figyelmem kívül.

- a szövegben explicit információt kelljen visszakeresnie a tanulónak;
- a diákoknak egyszerű kapcsolatot kelljen felfedezni a szöveg és a hétköznapi tudáselemek között.

A diákoknak a Múlt-kor történelmi folyóirat honlapján kellett egy rövid szócikket elolvasniuk, ami alapján választ kellett adniuk arra a kérdésre, hogy a B–25-ös repülőgéptípust melyik ország gyártotta a második világháború alatt. Tehát a kitöltők egyértelműen megkapták annak a szövegnek az elérhetőségét, (Múlt-kor, 2019)⁴ amely alapján a feleletválasztós kérdést meg tudták válaszolni, ahogy ezt az első képen is látjuk.

➤ 8b1a

A múlt-kor oldalán keress rá az általam megadott szócikkre, majd annak elolvasása után válaszolj a kérdésre!

Szócikk:
Azonosították két, 1944-ben Magyarországon lezuhant szovjet repülőgép legénységét

A kérdés megválaszolásához kattints az egyik válaszlehetőségre!

Milyen gyártmányú repülőgéptípus volt a B-25-ös? (Egy válasz jelölhető)

német	szovjet
magyar	amerikai

1. kép

Az 1a képességszintű feladat

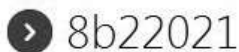
Ebben a feladatban a tanulók számára az egyetlen nehézséget az okozhatta, hogy a szócikk egy olyan, amerikai gyártmányú repülőgéptípust említ, amelyet a második világháború alatt a kölcsönbérleti törvénynek köszönhetően a szovjetek is használtak.

A tantermi körülmények között a diákok 61,2%-a oldotta meg helyesen ezt a feladatot, ami 19 tanulót jelent, ezzel szemben az otthonról kitöltők 74%-a abszolválta a feladványt, amely 35 tanulót jelent. Az összes tanulót tekintve az általános iskolás fiúk 78%-a vette sikerrel az első akadályt (26 helyes kitöltő), míg a gimnazista fiúk 83%-a abszolválta a feladatokat. A lányok körében ez az arány az általános iskolákban csak 53%-os volt (14 helyes kitöltő), a középiskolában pedig 71%-os volt (7 diákból 5 fő). Tehát mindkét iskolatípusban a fiúk jobban teljesítettek.

4 Múlt-kor Történelmi Magazin (2019). Azonosították két, 1944-ben Magyarországon lezuhant szovjet repülőgép legénységét <https://mult-kor.hu/azonosítottak-ket-1944-ben-magyarorszagon-lezuhant-szovjet-repulogetp-legenyseget-20190808> Utolsó letöltés: 2023. 04. 26.

A 2018-as digitális szövegértési PISA-mérésen a magyar diákok 91,8%-a oldotta meg sikeresen az 1a képességszintű feladatot, ezzel szemben a történelmi tartalomba helyezett feladványt az általunk vizsgált csoportok tagjainak csak 70%-a töltötte ki sikeresen.

A második képen látható, hogy a következő képességszintű szövegértési feladat instrukciója lényegében azonos volt az előzőleg ismertetett feladatával, viszont a diákoknak itt már az előző szócikkhez képest egy hosszabb szöveget⁵ (Tarján, 2016) kellett feldolgozniuk, amelyben a válaszadáshoz szükséges információk nem feltűnő helyen szerepeltek.

A Rubicon oldalán keress rá a megadott szócikkre, majd annak elolvasása után válaszolj a kérdésekre!

Szócikk: Partraszállás Normandiában

2. kép

A második képességszintű feladat instrukciója

A második feladat kitöltése a megismételt vizsgálat ideje alatt már regisztrációt igényelt, így nem meglepő, hogy a gimnazisták közül számos tanuló elvesztette motivációját és emiatt írhatott hibás adatokat válaszként. Másik hibaforrásként –mindkét korosztály esetében– még az is észrevehető volt, hogy más honlapról próbálták begyűjteni a szükséges információkat. A négy feladat közül egyébként ez volt az egyedüli, ahol a 8. osztályos tanulók jobban teljesítettek középiskolás társaiknál. Ezenkívül ebben a feladatban több kérdés volt, melyek közül az egyik egy összetettebb utalásból állt. A mérési részegység a következő elemekből tevődött össze:

- *Mikor történt a normandiai partraszállás?*
- *Június elejére hány katonát állomásoztattak a szövetségesek a Brit-szigeteken és hány főt állomásoztattak a németek Franciaországban?*
- *A D-nap végéig hány katonát szállítottak át a szövetségesek a La Manche csatorna túlsó partjára?*

Helyes válaszok:

- 1944. jún. 6.*
- 2,9 millió szövetséges katona állomásozott a Brit-szigeten és 1 millió német katona Franciaországban*
- 55000 katonát*

5 Tarján M., T. (2016): Partraszállás Normandiában. Rubicon Online. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_junius_6_partraszallas_normandiaban/
Utolsó letöltés: 2021. 03. 26 (Tarján, 2016)

Mivel az első kérdés az általános iskolai törzsanyag egy részére irányul, valamint a hozzá kapcsolódó válasz a szócikkben is szerepel, nem volt túl meglepő, hogy négy diák kivételével mindegyik tanuló helyesen válaszolta meg. A második és a harmadik kérdés azonban már nagyobb fejtörést okozott tanulóknak. Gyakori hiba volt a második feladat esetén, hogy a feltett kérdésre csak egy adatot írtak be, a harmadik kérdésnél pedig legtöbbször a feladat ki nem töltöttsége, vagy a helytelenül megadott szám adatok jelentették a hibát.

Erre a részfeladatra az iskolában dolgozó tanulók 74,19%-a tudott helyesen válaszolni (23 diák), miközben az otthonról tevékenykedő diákoknak csak kevesebb, mint a fele, 33%-a (21 diák).

Ennél a feladatnál a nemek közötti eredményesség teljes mértékben megfordult, hiszen a lányok körében 66%-os volt a sikeres feladatmegoldók aránya (22 diák), a fiúk esetében pedig csak 40%-os (18 diák). Ezek az eredmények pedig összesítve 43%-os hatékonyságot tükröznek, ami 31%-kal gyengébb mutatót jelent a 2018-as PISA-mérésben tapasztaltaknál.

A következő képességszint a tanulóktól már nehezebb tanulási műveletek végrehajtását igényelte, hiszen a feladatmegoldás során a PISA-mérés többek között elvárja a kitöltőktől, hogy több forrásból szerezzenek információkat, amelyeket hasonlítsanak is össze, emellett a szerzők nézőpontjaira is reflektáljanak.⁶ (Pisa, 2018) Annak érdekében, hogy ezeknek a szempontoknak megfeleljen a harmadik képességszintű szövegértés, a tanulóknak az alábbi lépésekből álló feladatot kellett megoldaniuk:

I. Keress rá egy internetes kereső felületen Kun páterre.

Az első oldalon lévő találatok alapján válaszolj az alábbi kérdésekre!

II. Döntsd el, hogy Kun pátert az első oldalon található honlapok többsége:

- a. pozitív történelmi személyiségnek mutatja be,*
- b. negatív történelmi személyiségnek mutatja be,*
- c. semleges történelmi személyiségnek mutatja be.*

III. A következő feladatok megoldásához csak a szalagcímek elolvasása szükséges!

- a. Példa egy Kun pátert negatívan bemutató weboldal szalagcímére.*
- b. Példa Kun pátert semlegesen megítélő weboldal szalagcímére.*
- c. Példa Kun páter ártatlanságát bizonygató weboldal szalagcímére.*

Helyes válaszok:

- a. negatív történelmi személyiségnek mutatja be*
- b. lehetséges válasz: Ő volt a leggonoszabb magyar pap. Honlap: 24.hu*
- c. lehetséges válasz: Kun András. Honlap: Wikipedia*
- d. lehetséges válasz: Igazságot a történelemnek, igazságot Kun páternek! Honlap: szentkoronaradio.com*

Kun páter személyével a magyarországi tanulók az általános és középiskolai tankönyvekben sem találkozhatnak, épp ezért valószínűleg a diákok ennél a feladatnál nem támaszkodhattak a lexikális tudásukra. Ennél a feladatnál elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a tanulók mennyire képesek kategorizálni szalagcímek alapján a honlapok lehetséges tartalmát. Ahogy számítottunk rá, a legtöbb hiba ennél a feladatsornál abból eredt, hogy a diákok a

⁶ Bővebben ld. PISA 2018. Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest, 2019. (Pisa 2018)

3. részfeladatnál rossz példákat írtak az egyes kategóriákhoz. Ez 32 tanuló esetében fordult elő (41,02%). A második leggyakoribb hiba – 11 tanuló esetén (14,10%) – pedig az volt, hogy számos tanuló a szalagcím beírása helyett a weboldal URL-jét másolta be a Redmenta felületére. Az előző számokból adódóan nem túl meglepő, hogy ezt a feladatot mindösszesen a tanulók 28,20%-a tudta megoldani, ami 21,4%-kal maradt el a legutóbbi PISA-mérésen a hasonló képességszinten tapasztaltaknál. A csoportokat tekintve némileg jobb eredményt értek el a tantermi körülmények között dolgozók, mint az otthonról kitöltők. A százalékos megoszlás 35% (11 diák) és 23% (11 diák) az előbbi csoport javára. Nemek közötti összevetésben, a két csoportot tekintve a lányok ennél a feladatnál is hatékonyabban dolgoztak a fiúknál. Miközben ők 36%-os arányban oldották meg jól a feladatot (12 diák), a fiúknál ez a mutató csak a 22%-ot érte el (10 diák).

Mindenképpen szeretttük volna, ha a felmérésben az egyetemes és a magyarországi történelem mellett egy regionális esemény is megjelenik, ezért a mérés zárófeladatának Győr 1944-es bombázását választottuk. A diákoknak a feladat egyes elemeit egy helytörténész által szerkesztett honlap⁷ (Regigyor, 2021) segítségével kellett megoldaniuk. A honlapot az internetes kereső segítségével kellett megtalálniuk. Ehhez támpontként a honlap logóját, továbbá a keresendő cikk címét kapták meg, ahogy az a 3. képen is látható.⁸ (Regigyor, 2021)

➤ 8b42021

Az alábbi honlapon keresd meg azt a szócikket, ami Győr első bombázásáról szól, majd válaszolj az alábbi kérdésekre!

Szólímit: nincs
Eddig ennyi szót írtál: 0

A forrásmegjelöléssel védheted az írásod a plágiumvadászok ellen.

3. kép Négyes képességszintű feladat

A szóban forgó feladat ezen kívül még az alábbi részfeladatokból tevődött össze:

- *Mikor történt az első bombatámadás Győr ellen?*

7 A Régi Győr honlap egyik főszerkesztője Kozma Endre helytörténész: www.regigyor.hu Utolsó letöltés: 2021. 03. 27.

8 Régi Győr (2017) Az április 13-i győri terrorbombázás: <https://regigyor.hu/vegyes/az-1944-aprilis-13-gyori-terrorbombazas/> Utolsó letöltés: 2021. 03. 27. (Regigyor 2021)

- *Kik bombázták Győrt ekkor?*
- *Hányan haltak meg a támadás során?*
- *Milyen győri épületek sérültek meg vagy pusztultak el a támadás során?*
- *Keress olyan honlapot, amely a szócikkhez képest eltérő számú áldozatot említ!*
- *Fejezd be a következő állítást:*
  - Április 12-én 11 óra 57 perckor.....*
    - a) kezdődött a bombázás,*
    - b) szólaltak meg a szirénák,*
    - c) már véget ért a bombázás,*
    - d) feloldották a légiriadót,*
    - e) a város még nem tapasztalta meg a háború borzalmait.*

Helyes válaszok:

- a. 1944. április 13.*
- b. amerikaiak, angolszászok*
- c. A Régi Győr cikke szerint: 564-en*
- d. lehetséges válaszok: vagongyár; elevátor; lakóházak*
- e. lehetséges válasz: kisalfold.hu*
- f. <https://www.kisalfold.hu/gyor-es-kornyeke/75-eve-bombaztak-gyort-fotok-a-haboru-poklarol-6226422/>*
- g. a város még nem tapasztalta meg a háború borzalmait.*

A történelmi eseményről szóló bejegyzés szöveges és képi forrásokat egyaránt tartalmazott, ezért a kérdések kialakításakor arra törekedtünk, hogy a diákoknak mindkét forrástípusból kelljen következtetéseket levonniuk. Ez az elv a PISA negyedik képességszintű szövegértési feladatainál is megjelenik. Továbbá azt is szem előtt tartottuk, hogy a tanulók a honlapon talált, az áldozatokra vonatkozó információt vessék össze más weboldalon talált adatokkal, hiszen a többszemponú források összehasonlításának gondolata nemcsak a szóban forgó nemzetközi mérésnél, hanem a korszerű történelemtanítás alapelvei között is megjelenik. (Vajda, 2018. 37.) Az utolsó részfeladattal pedig az ellenőriztük, hogy a diákok valóban a megfelelő honlapon található szócikk alapján oldották-e meg a feladatot.

Az összesített eredmények ugyan ezen a képességszinten lettek a leggyengébbek (24%), mégis meglepő módon a két évfolyam összesített eredményei jobbak lettek a 2018-as PISA mérésen tapasztaltnál (23,2%). További érdekesség emellett, hogy miközben a második és a harmadik képességszintű feladatoknál a lányok, illetve a tantermi körülmények között dolgozók oldották meg a feladatokat eredményesebben, addig ennél a feladatnál az 1a képességszintű feladathoz hasonlóan a fiúk és az otthonról dolgozók csoportja volt a jobb.⁹ Érdekes módon a legtöbb hibát az utolsó részfeladattal vétették a tanulók, szám szerint 29-en (37%). Ezek közül a tanulók közül 27-en (34%) annak ellenére választottak helytelenül az említett feleletválasztós kérdésre, hogy az első részkérdést sikerrel megválasztották.

⁹ A nemek eredményességét tekintve a fiúk 24%-a, a lányok 19%-a oldotta meg sikeresen a feladatot. A csoportok összevetésében a tantermi körülmények között dolgozók 12%-a, míg az otthonról dolgozók 32%-a teljesítette a képességszintet.

A MÉRÉS ÖSSZEZÉSE

A mikrolétszámú mérés során az alábbi hipotézisek alátámasztását, vagy cáfolatát kívánjuk elérni:

H1: A digitális szövegértés során a fiúk átlagosan jobb eredményt fognak elérni, mint a lányok, de a lányok közül kerül ki a legjobb és a legrosszabb digitális szövegértési eredmény is.

Alapvetően a PISA-mérések ellentmondanak ennek a hipotézisnek, mivel az eddigi felmérések során, a résztvevő országok között nem volt olyan, ahol ne a lányok teljesítettek volna jobban szövegértésből. Mégis azért döntöttünk az állítás mellett, mert egyrészt a vizsgált osztályokban a fiúk átlageredményei jobbak történelemből, másrészt pedig egy korábbi doktori disszertáció – amely a történelmi tartalomba ágyazott kritikai gondolkodást vizsgálta gimnazisták körében – kimutatta, hogy a fiúk a kritikai gondolkodást mérő e-teszt során a lányoknál jobban teljesítenek. (Érsek, 2019.) Mivel a fiúk és a lányok is egyaránt két-két képességszinten produkáltak jobb eredményt, ezért ennek a hipotézisnek az első része nem bizonyult helytállónak. A két csoport eredményessége erősen összefüggött a tanulók motivációjával, hiszen az a csoport tudott az adott képességszinten sikeresebb lenni, amelyik tanulói csoport több időt fordított az értelmezésre és a feladatok kitöltésére¹⁰. A négy különböző képességszintű feladat tizenhárom részfeladatot tartalmazott. A legeredményesebb szövegértő a fiúk közül került ki, míg leggyengébben teljesítő a lányok közül. Az említett tanulók közül az előbbi tizenhárom részfeladatot, míg az utóbbi csak egyet teljesített sikeresen. Az eredmények tükrében kijelenthetjük, hogy a hipotézis második része sem igazolódott be teljes mértékben.

H2: A tanulók azon csoportja, amelyik otthonról oldja meg a digitális szövegértési feladatokat, gyengébben fog teljesíteni az iskolában dolgozó csoportnál.

Ugyan a második és harmadik képességszinten is jobban teljesítettek az iskolában dolgozó tanulók, ez a hipotézis mégsem igazolódott be, hiszen az első és a negyedik képességszintű feladatoknál az otthonról dolgozó tanulók voltak eredményesebbek. Annak ellenére, hogy az 1a képességszintű feladatnál a kitöltés után sem jelent meg a helyes válasz, feltételezzük, hogy az otthonról dolgozó csoport azért volt eredményesebb, mert a megoldás kidolgozása során akár személyesen, akár különféle közösségi oldalakon összedolgozhattak. A négyes képességszintű feladat esetében pedig valószínűsíthető, hogy az otthonról dolgozó csoport előnye a nagyobb képernyőméretből

---

¹⁰ Az első képességszinten a fiúk átlagosan 152 másodpercet, míg a lányok csak 143 másodpercet fordítottak a feladat kitöltésére. Ez a második feladatnál módosult, hiszen itt a lányok 596 másodpercet, míg a fiúk csak 490 másodperc alatt próbálták a feladatot abszolválni. A harmadik képességszintű feladatnál szintén a lányok voltak az alaposabb értelmezők, amit a feladatra szánt idő is bizonyít. Az ő csoportjuk 620, míg a fiúké 490 másodperc alatt próbálta a feladatot elvégezni. Az utolsó feladatra a két csoport majdnem azonos időt fordított, mivel a fiúk átlagosan 574 szántak a feladat megoldására miközben a lányok átlagban 570-et

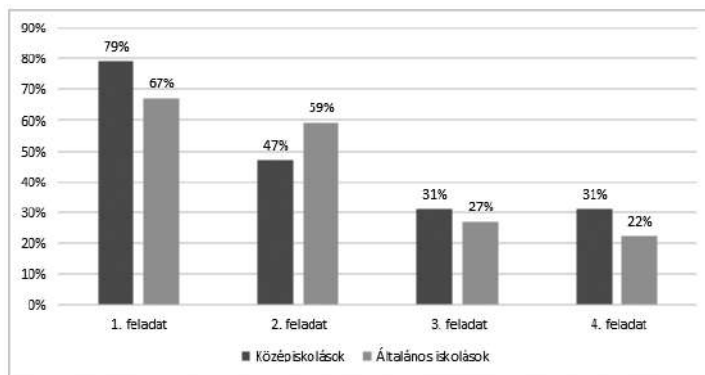
származott, mivel laptopon, tableten, asztali pc-n sokkal gördülékenyebben megy a digitális szövegek olvasása, hiszen a tanulók számára kevesebbszer kell a szöveget „görgetni”, valamint nagyítani. Ennek megfelelően a további digitális tananyagok, tananyagok fejlesztésénél érdemes lehet figyelembe venni ezeket a tapasztalatokat.

H3: A történelem tantárgyba ágyazott digitális szövegértési feladatmegoldások eredményei jobbak lesznek, mint a 2018-as PISA-mérés során tapasztalt szövegértési átlageredmények.

Ennek a hipotézisnek a megfogalmazásakor abból indultunk ki, hogy a tanulók már a mérés előtt is számos digitális szövegértési feladatot oldottak meg, valamint a távoktatás során más tantárgyakból is többször kellett webes felületekről információkat gyűjteniük. Ugyan a négyes képességszintű feladatnál az otthonról dolgozó tanulói csoport kicsivel meghaladta a 2018-as mérés eredményét, azonban az előzetes várakozásainkkal ellentétben az általunk megalkotott feladatok mindegyike esetében gyengébb összesített átlageredmény született a 2018-as PISA szövegértés vagy szövegértési felmérés eredményeihez képest. Figyelemre méltó azonban, hogy a jelenlegi mérés és a 2018-as adatok közötti teljesítménykülönbség az 1a képességszintű feladatok esetében volt a legmagasabb, míg a legkisebb eltérés a négyes képességszinten volt tapasztalható. Ennek hátterében eltérő okok állhatnak. Gyanítható például, hogy a feladatot otthonról a távoktatás időszaka alatt kitöltő tanulók kevésbé voltak lelkesek a digitális feladatokkal kapcsolatban, mint azok, akik a feladványokat a jelenléti oktatás során saját okostelefonjukról oldhatták meg. Ez különösen a második és a harmadik feladatnál mutatkozott meg, ahol a megoldást olyan digitális szövegekből kellett megtalálniuk, ahol a textus nem tartalmazott illusztrációt vagy képi forrást.

H4: A középiskolások a feladattípusok többségén jobb eredményt fognak elérni általános iskolai társaikhoz képest.

Összességében elmondható, hogy a gimnazisták a 4 képességszintű feladat többségén jobban teljesítettek az általános iskolásokhoz képest, ráadásul olyan is akadt közöttük, aki mind a négy feladatot hibátlanul abszolválta. Egyedül a második feladatnál produkáltak az általános iskolások jobb eredményt. Azt feltételezzük azonban, ha a feladat megoldásához a középiskolásoknak sem kellett volna a Rubicon felületére regisztrálniuk, akkor ezen a szinten is eredményesebbek lettek volna a fiatalabb tanulóknál. Ahhoz azonban, hogy kijelenthessük, hogy a két tanulói csoport között szignifikáns eltérés van, különböző statisztikai próbákat kell(ene) lefuttatni, amelyek egyrészt meghaladják-e tanulmány keretét, másrészt pedig az alacsony elemszám miatt kétséges, hogy ezek egyáltalán releváns képet adnának-e mérésünkről. A sikeres kitöltések a 4. ábrán látható százalékos eredményeket produkálták az egyes képességszintek esetében.

4. ábra

A közép és általános iskolások eredményei az egyes feladattípusok esetében

Az általunk végzett mérés eredményeiből valószínűsíthető, hogy a tanulók digitális szövegértési eredményeit jelentősen befolyásolhatja, hogy a diák egy feladványt milyen elektronikus eszközről old meg. (Engel, 2021. 172.)¹¹ Emiatt érdemes lenne a további digitális szövegértési méréseknél a tanulók képességeit okostelefonon és nagyobb képernyővel rendelkező eszközön is vizsgálni, annak érdekében, hogy szemügyre vehessük, hogy az eredmények mennyiben és miként változnak. Méréseink további tanulsága a történelemtanítás szempontjából az, hogy érdemes már az általános iskolában digitális szövegértés feladatokat alkalmazni, mivel egyfelől ezek a feladványok alkalmasak lehetnek bizonyos témakörök elmélyítésére, továbbá a diákok interneten való navigálását is fejleszthetik amellett, hogy a feladat megoldóit „rákényszeríthetik” több forrás együttes alkalmazására, összehasonlítására, úgy, hogy emellett a tanulók tananyagokra vonatkozó igényeinek is megfelelőhetnek.¹² Mivel a mesterséges intelligencia széleskörű térnyerése már a küszöbön van, ezért gyanítjuk, hogy feladatjavaslatunk nem örök érvényű. Azt azonban megjegyeznénk, hogy a tanulmány elkészültekor a ChatGPT elnevezésű MI még nem tudott minden feladatot megoldani, így jelenleg még könnyen kiszűrhető, ha valamely diákunk ennek a segítségével próbálná megoldani a feladványt.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnénk megköszönni Remeczki Imrének a sárospataki Árpád Vezér Gimnázium történelemtanárának, hogy az általa tanított, érettségi előtt álló osztályát bízta a feladatsorunk kitöltésére.

¹¹ A kis képernyőfelület miatt problémák akadhatnak a feladatok láthatóságában.

Vö.: Engel, E. (2021): Az online történelemoktatás nehézségei és kezelésük. In Istók Béla—Simon Szabolcs (szerk.): Online oktatás – kontaktoktatás, Edukációs folyamatok és a Covid19. Selye János Egyetem. 172.

¹² Arról, hogy a tanulók a tananyagot elsősorban digitális és online elemekkel „színesítik” már egy korábbi kis mintán végrehajtott vizsgálat is beszámolt. Bővebben ld. Szabóné Mojzes Angelika(2021): Becsengettek! Mobiltelefonokat a padokra! A digitális oktatás helyzete, feladatai, lehetőségei. In Kéri Katalin (szerk.): Digitális és online lehetőségek, jó gyakorlatok a tanári munkában és a neveléstudományi kutatásokban.2021, Pécs, PTE BTK Neveléstudományi Intézet, 27-28.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK

- Balázs, I., Ostorics, L. (2011): *PISA 2009. Digitális szövegértés. Olvasás a világhálón.* Oktatási Hivatal, Budapest. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/%20kozoktatas/nemzetkozi_meresek/pisa/pisa2009_digitalis_szovegertes.pdf Utolsó letöltés: 2022.02.12.
- Benedek, A. (2008): Interaktív és mobil tanulás. In Benedek András (szerk.) *Digitális Pedagógia. Tanulás IKT környezetben.* Typotex Kiadó. 38.
- Engel, E. (2021): Az online történelemoktatás nehézségei és kezelésük. In Istók Béla—Simon Szabolcs (szerk.): *Online oktatás – kontaktoktatás, Edukációs folyamatok és a Covid19.* Selye János Egyetem. 171-182.
- Érsek, A. (2018): A történelmi kritikai gondolkodás kognitív elemeinek fejlesztési, tesztelési lehetőségei értelmező képelemzés segítségével web 2.0-ás tanulási környezetben. In *Agria Média 2017.* Líceum Kiadó.91-97.
- Érsek, A. (2019): A történelmi tartalomba ágyazott kritikai gondolkodás kognitív elemeinek mérési, fejlesztési lehetőségei a 11-12. évfolyamos gimnáziumi tanulók körében elektronikus tanulási környezetben. *Nem publikált PhD-értekezés.* EKE Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger.
- Fekete, Á. (2021): Digitális szövegértési képességek mérése a történelem tantárgy keretén belül az általános iskola 8. évfolyamában. *Történelemtanítás, online történelemdidaktikai folyóirat, 12.(3)* https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2021/09/12_02_07_Fekete.pdf Utolsó letöltés: 2023.02.12.
- Gonda, Zs. (2015): Digitális szövegek olvasásának típusai és stratégiái. Bölcsész- és művészetpedagógiai kiadványok 7. Eötvös Lóránd Tudományegyetem.
- Gyertyánfy, A.(2020): A tartalom kiválasztásának szempontjai és szakaszai. Német és magyar történelemdidaktikai elméletek összehasonlító elemzése. *Nem publikált PhD-értekezés.* PTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs.
- Kojanitz, L. (2018, szerk.) (2018): A történelemtanítás megújítása. Kerekasztal-beszélgetés az EKE-OFI-ban. *Történelemtanítás, online történelemdidaktikai folyóirat, 9.(3-4),* <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2018/11/a-tortenelemtanitas-megujitasa-09-03-04/> Utolsó letöltés: 2023.01.12.
- Múlt-kor Történelmi Magazin (2019). *Azonosították két, 1944-ben Magyarországon lezuhant szovjet repülőgép legénységét* <https://mult-kor.hu/azonosítottak-ket-1944-ben-magyarorszagon-lezuhant-szovjet-repuloget-legenyseget-20190808> Utolsó letöltés: 2023. 04. 26.
- Ostorics, L., Szalay,B., Szepesi,I., Vadász, Cs.(2016): PISA 2015. Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest
- PISA (2018) Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest, 2019.
- Redmenta (2020): https://redmenta.com/hu/desktop?from_logo=1 Utolsó letöltés: 2021.03.10.
- Régi Győr (2017) *Az április 13-i győri terrorbombázás:* <https://regigyor.hu/vegyes/az-1944-aprilis-13-gyori-terrorbombazas/> Utolsó letöltés: 2021. 03. 27.

- R. Tóth, K., Hódi, Á. (2011): Számítógépes és papír-ceruza teszteredmények összehasonlító vizsgálata az olvasás-szövegértés területén. *Magyar Pedagógia*, 111.(4)
- Szabóné M., A. (2021) Becsengettek! Mobiltelefonokat a padokra! A digitális oktatás helyzete, feladatai, lehetőségei. In Kéri Katalin (szerk): *Digitális és online lehetőségek, jó gyakorlatok a tanári munkában és a neveléstudományi kutatásokban*. PTE BTK Neveléstudományi Intézet Pécs, 27-28.
- Tarján M., T. (2016): Partraszállás Normandiában. *Rubicon Online*. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_junius_6_partraszallas_normandiaban/
- Utolsó letöltés: 2021. 03. 26
- Vajda, B. (2018): Bevezetés a történelemdidaktikába és a történelemmetodikába. Selye János Egyetem.